

صاحب امتیاز: موسسه فرهنگی هنری صاد
مدیر مسئول و سردبیر: محمدرضا شفیعی
دبیر تحریریه: امیر افشار فتوحی

www.rooznamehsaba.com
rooznamehsaba

تهران - خیابان آیت الله مدنی - کوچه خجسته منش - پلاک ۵
تلفن: ۶۰-۷۷۵۸۲۴۲۲ فکس: ۷۷۵۴۸۲۴۴۵
چاپ: موسسه فرهنگی مطبوعاتی ایران
توزیع: نشر گستر امروز

بازخوانی
روزنامه صبا
از سینمای دفاع
مقدس؛ «پرواز در شب»
ساخته زنده یاد رسول
ملاقلی پور

سندی از شب‌های خاموشی و مقاومت

از این فیلم در «افق» قدرت کارگردانی اش را بیش از پیش آشکار کرد و در «مجنون» و «خسوف» سراغ لایه‌های روانی و اجتماعی رفت.

او با فیلم «پناهنده» به محبوبیت رسید و در سال ۱۳۷۴ اثر مهمش را که «سفر به جزایه» بود، ساخت. شکست این فیلم در نمایش عمومی و توقیف «نجات یافتگان» ملاقلی پور را بر آن داشت تا برای جبران زیان، بدترین فیلم کارنامه‌اش «کمکم کن» را بسازد. فیلمی که از منظر تجاری و بازرگشت به بازار، پاسخی به مشکلات مالی و ممیزی بود. در آن سالها ملاقلی پور هم چنان در پی تجربه‌های تازه بود، هرچند مواجهه‌های سیاسی و ممیزی نیز دست کم در یک دوره، مسیر آثارش را دشوار ساخت. اما از پای ننشست و با فیلم «هیوا» (۱۳۷۷) اثبات کرد که توانایی هنری و فرم‌پردازی‌اش پابرجاست؛ فیلمی که در جشنواره هفدهم سیمرغ بهترین فیلم و سیمرغ کارگردانی را از آن او ساخت. در سال‌های بعد نیز آثاری چون «نسل سوخته»، «قارچ سمی» و «میم مثل مادر» نشان دادند که ملاقلی پور همیشه در پی ترکیب دغدغه‌های اجتماعی و فرم‌های روایی متفاوت بوده است. از منظر اجتماعی «پرواز در شب» برای مخاطبان هم نسل خود فیلمساز تجربه‌ای آینه‌وار بود. مردمی که خود شب‌ها را به انتظار و اضطراب سپری کرده بودند، در شخصیت‌های خاکی و بدون آب‌وتاب فیلم بازتاب زیست خود را می‌دیدند؛ بازتابی که نه به‌عنوان یک روایت تبلیغاتی بلکه به‌عنوان حکایتی از واقعیت روزمره پذیرفته می‌شد و شاید همین پیوند عاطفی بود که باعث شد فیلم با گذشت سال‌ها همچنان در ذائقه مخاطبان علاقه‌مند به سینمای جنگ جای خود را حفظ کند.

امروز، ممکن است ضعف‌هایی در برخی وجوه فنی فیلم به چشم آید. نمونه‌اش بعضی بازی‌ها یا محدودیت‌های تولیدی زمانه است اما اینها هرگز به معنای بی‌اهمیت بودن اثر نیستند. آنچه «پرواز در شب» را ماندگار می‌سازد، خلوص روایت و صداقتی است که از تجربه‌های میدانی فیلمساز نشأت گرفته است. این فیلم سندی است از نسلی که جنگ را نه در افسانه‌ها، که در تار و پود زندگی روزمره لمس کرد؛ سندی که تماشای آن در هفته دفاع مقدس بیش از هر نمایش صرفی، یادآور انسان‌های واقعی است که شب‌ها را تاب آوردند تا روشنایی بماند.

در پایان باید گفت که پرواز ملاقلی پور در آن شب‌ها، نه تنها پروازی روی پرده بود، که پروازی در حافظه جمعی ما؛ حافظه‌ای که با بازبینی این آثار زنده می‌شود و ما را به بازاندیشی دوباره درباره معنای ایستادگی و هزینه آن فرامی‌خواند.

شب‌های دهه شصت قاب دیگری داشت؛ خاموشی‌های برنامه‌ریزی‌شده، آذیرهایی که ناگاه سکوت خانه‌ها را می‌شکافت و ترس جمعی‌ای که با هر انفجار در دل شهرها لانه می‌کرد. آن زمان، شب بیش از آن که زمان خواب باشد، عرصه انتظار و مراقبت بود؛ مادرانی که چراغ را تا صبح روشن نگاه می‌داشتند، پدرانی که در گوشه‌ای از اتاق گوش به رادیو می‌سپردند و کودکانی که بازی‌هایشان بین سایه و نور معنا می‌گرفت. در همین حال و به مناسبت آغاز هفته دفاع مقدس، روزنامه صبا بازخوانی و بررسی ۶ فیلم برتر و نوستالژیک سینمای جنگ را در دستور کار خود قرار داده است.

امیر افشار فتوحی
بازخوانی

نقشی ندارند؛ او ترجیح می‌دهد قاب را ببندد، نفس را در سینه مخاطب حبس کند و با ریتمی تند و نفس‌گیر فضایی خلق کند که امکان مکث طولانی را از تماشاگر می‌گیرد. دیالوگ‌ها اغلب کوتاه‌اند و گاهی آمیخته به شعار، اما در متن موقعیت بحرانی فیلم، این شعارها تبدیل به فریاد جمعی می‌شوند؛ فریادی که از زبان‌های خستگی و امید همزمان برخاسته است.

شخصیت‌ها در «پرواز در شب» به ظاهر تپیک‌اند، اما همین تپیک‌ها با بازی‌های زمین‌گیر و لحظات فردی کوچک جان می‌گیرند. فرمانده‌ای که نماد استقامت است، رزمندگان جوانی که از ترس و تردید رنج می‌برند و مردمی که در دل سختی، به هم تکیه می‌کنند. ملاقلی پور کمتر وقت پرداختن به تحول بلند مدت فردی را دارد و بیشتر بر اتحاد جمعی تأکید می‌کند اما در لابلای همین اتحاد، لحظاتی از انسانیت فردی، نگاه به آسمان، یاد خانواده، لحظه‌ای از سکوت عمیق فیلم را از افتادن در دام کلیشه حفظ می‌کند. این جزئیات کوچک همان چیزی‌اند که «پرواز در شب» را از یک اثر صرفاً آیدئولوژیک به سندی انسانی بدل می‌سازند.

مضمون ایثار و شهادت در فیلم حضور دارد اما نه به صورت شمایل‌ساز و نمایشی. شهادت در اینجا بیشتر به مثابه رستگاری‌ای زمینی توصیف می‌شود؛ رستگاری‌ای که با خون و خستگی و ترس آمیخته است و نه با شکوه بی‌پرده تصاویر اسطوره‌ای. ملاقلی پور بین حماسه و واقعیت میدانی فاصله نمی‌اندازد، بلکه تلاش می‌کند هر دورا به هم پیوند بزند. حماسه در انتخاب‌ها و ایستادگی جمعی و واقعیت در خستگی، گرسنگی، و اضطراب ملموس کاراکترها. این رویکرد باعث شد فیلم در میان آثار هم‌دوره‌اش متفاوت به نظر برسد و برای فیلمسازان جوان نمونه‌ای از روایت صادقانه جنگ تلقی شود.

در چهارسوی تاریخ سینمای دفاع مقدس، «پرواز در شب» نقش نقطه عطفی ایفا کرد. اثری که بعدها مسیر فکری و بصری ملاقلی پور را شکل داد. او پس

رسول ملاقلی پور، که از روزهای نخست انقلاب به عکاسی آماتور پرداخت و با آغاز جنگ ایران و عراق به سرعت عکاسی حرفه‌ای و سپس مستندسازی از عملیات‌ها را دنبال کرد، خوب این شب‌ها را درک کرد. او با فیلم کوتاه «شاه کوچک» که با دوربین ۱۶ میلی‌متری ساخته شد و جایزه بهترین فیلم جشنواره وحدت را گرفت، نشان داد که چشم گزارشگر و روایت‌گر در او توأمان است و نخستین فیلم بلند داستانی‌اش «نینوا» (۱۳۶۲) با همان دوربین ۱۶ میلی‌متری، راه او را به سینمای حرفه‌ای گشود. «پرواز در شب» (۱۳۶۵)، فیلمی که سیمرغ بلورین بهترین فیلم پنجمین جشنواره فیلم فجر را برایش به ارمغان آورد، محصول همان تجربه میدانی و نگاهی است که ترجیح می‌داد جنگ را نه در شکل قهرمان‌سازی کلیشه‌ای، بلکه در تاروپود زیست واقعی آدم‌ها بازنمایی کند.

«پرواز در شب» در ظاهر روایت ساده‌ای دارد؛ گروهی رزمنده در دل شب، در محاصره دشمن هستند و راهی جز مقاومت و ایستادگی ندارند. اما سادگی طرح به هیچ وجه به معنای سطحی بودن فیلم نیست؛ برعکس، ملاقلی پور از دل همین سادگی، تجربه‌ای فشرده و خام از وضعیت جنگ تولید می‌کند. شب در فیلم تبدیل به استعاره‌ای از تاریکی وجودی و بحرانی است که انسان‌ها را به مرز انتخاب و تصمیم می‌کشاند؛ شب نه صرفاً یک زمان فیزیکی که وضعیت روانی است، وضعیت که رزمندگان را مجبور به رویارویی مستقیم با ترس، اضطراب و امید می‌کند. عنوان فیلم، «پرواز در شب» این کشش دوگانه را به خوبی خلاصه می‌کند. میل به پرواز، به‌رهایی و روشنایی، در بستر تاریکی محاصره.

زبان بصری فیلم یکی از قوی‌ترین عناصر آن است. ملاقلی پور که سال‌ها در جبهه دوربین به دست تجربه آموخته بود، از قاب‌های بسته، حرکات دلهره‌آمیز دوربین و لرزش‌های حساب شده بهره می‌برد تا حس تنگنای سنگر و فشار محاصره را به تماشاگر منتقل کند. نماهای باز قهرمان پرور و جشن‌وار در فیلم

هادی حجازی فر میرسعید مولویان
بابک کریمی سیدعلی صالحی امیردژاکام
حسین شریفی ترنم کرمانیان ارغوان عزیز
باحضور افتخاری سعید آقاخانی
و هنرمندی علی مصفا

هم اکنون در سینماهای سراسر کشور

سید محمد رضا خردمندان
مهدی فرجی
GUARDIAN OF THE FIELD
محصول سازمان سینمایی سوره